

МУШИН

Іванна Михайлівна
ivannamushin@gmail.com

УДК 339.564

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИMETHODOLOGICAL ASPECTS OF
RESEARCH OF EXPORT POTENTIAL OF
AGRICULTURAL ENTERPRISES IN
UKRAINEмагістр, Дніпровський
національний університет
імені Олеся Гончара.DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.11\(2\).3](https://doi.org/10.37634/efp.2020.11(2).3)

ТАРЛОПОВ

Ігор Олегович
tarlopov.i@ef.dnulive.dp.uaк.е.н., доцент кафедри,
Дніпровський національний
університет імені Олеся
Гончара.*MUSHYN Ivanna Mykhailivna – master, Dnipro National University after Oles Honchar**TARLOPOV Ihor Olehovych – PhD in Economics, Associate Professor of department, Dnipro National University after Oles Honchar*

Статтю присвячено вивченню методичних аспектів аналізу та дослідження експортного потенціалу України в сучасних умовах. Розглянуто безпосередньо поняття «експортного потенціалу», як вагомого чинника впливу на інтеграцію України у світове господарство, а також її безпосереднє економічне зростання. Було проведено аналіз експорту України за 2015-2019 рр. на даних Міністерства фінансів України у розрізі ринку сільськогосподарської продукції, на основі чого виявлені шляхи покращення експортного потенціалу країни, як складової розвитку галузі.

* * *

Статья посвящена изучению методических аспектов анализа и исследования экспортного потенциала Украины в современных условиях. Было рассмотрено непосредственно понятие «экспортного потенциала» как весомого фактора влияния на интеграцию Украины в мировое хозяйство, а также ее непосредственный экономический рост. Был проведен анализ экспорта Украины за 2015-2019 гг. на данных Министерства финансов Украины в разрезе рынка сельскохозяйственной продукции, на основании чего выявлены пути улучшения экспортного потенциала как составляющей развития отрасли.

* * *

Introduction. In the context of globalization and modern economy, all countries are integrated through foreign economic relations and therefore cannot exist separately from others. For the stable economic growth of economic development, the use and realization of export potential is an important factor for developing countries (this group includes Ukraine). The priority for Ukraine is the sphere of agro-industrial complex, which is a strategically important sector and therefore plays a key role in the integration of the state into the world space and, accordingly, occupies an important place in the formation of export potential.

The purpose of the paper is to study the term "export potential", as well as its analysis and prospects in Ukraine; analysis of export indicators for previous periods on the example of the agro-industrial sector and providing proposals for methods of capacity analysis.

Results. The notion of "export potential" was directly considered as a significant factor influencing Ukraine's integration into the world economy, as well as its direct economic growth. An analysis of Ukraine's exports for 2015-2019 was conducted based on data from the Ministry of Finance of Ukraine in terms of the agricultural market, based on which ways to improve the country's export potential as a component of industry development were identified.

Conclusion. The analysis of scientific sources leads to the conclusion that today there is no unambiguous interpretation of the essence of the economic category "export potential of the country, industry", which determines the relevance of the study. Prospects for further research are to identify concepts for assessing the export potential of the agricultural sector, identify factors influencing its formation and development, including the impact of production capacity of the industry, analysis of trade with major trading partners and identify potential target markets and trade positions of agricultural products.

Ключові слова: експорт, експортний потенціал, зовнішня торгівля, стратегія, сільське господарство

Ключевые слова: экспорт, экспортный потенциал, внешняя торговля, стратегия, сельское хозяйство

Keywords: export, export potential, foreign trade, strategy, agriculture

ВСТУП

В умовах глобалізації та сучасної економіки всі країни інтегруються за допомогою зовнішньоекономічних зв'язків і тому не можуть існувати відокремлено від інших. Для стабільного економічного зростання економічного розвитку використання та реалізація експортного потенціалу є важливим чинником для країн, які розвиваються (саме до цієї групи відноситься й Україна). У пріоритеті для України є сфера агропромислового комплексу, що є стратегічно важливим сектором і тому грає ключову роль в інтеграції

держави у світовий простір і відповідно займає вагомe місце у формуванні експортного потенціалу.

МЕТОЮ статті є дослідження терміну «експортний потенціал», а також його аналіз та перспективи в Україні; аналіз показників експорту за минулі періоди на прикладі сектору агропромислового комплексу та надання пропозицій стосовно методів аналізу реалізації експортного потенціалу та максимізації вартості експорту держави.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною складовою на-

писання цієї статті стали наукові публікації, статистична звітність, праці вітчизняних та закордонних авторів із питань аналізу та оцінки експортного потенціалу, а також інші ресурси мережі Інтернет. Для узагальнення результатів дослідження використано такі загальнонаукові та специфічні методи: аналіз синтез, порівняння, оцінка, структурно-логічний аналіз, а також статистичне зведення і групування абсолютних та відносних показників.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сьогодні не існує однозначного трактування сутності економічної категорії «експортний потенціал країни, галузі». Більшість наукових робіт із цього питання свідчить, що наведені визначення поняття експортного потенціалу є неповними й не охоплюють усієї сутності явища. Проте науковці трактують експортний потенціал, враховуючи різні підходи: ресурсний, результативний, системний, ринковий (рис. 1).

Рис. 1. Наукові підходи до визначення поняття «експортний потенціал країни та галузі»
[побудовано автором за даними [5]]

Ресурсний підхід передбачає розкриття сутності експортного потенціалу як можливості оптимального використання ресурсів у структурі світогосподарських зв'язків.

Як інтегральний показник експортний потенціал визначають науковці «системного підходу». Згідно з їхніми переконаннями та поглядами експортний потенціал формують інші різновиди потенціалів: ресурсно-сировинний, промислово-фінансовий, організаційно-технічний, маркетинговий, кадровий, соціально-культурний, інфраструктурний, інвестиційно-інноваційний, науково-технічний тощо [6].

Більш ретельну увагу конкурентним перевагам, ціноутворенню, якості експортним товарам та послугам, збільшенню її присутності на світових ринках, розширенню асортименту продукції приділяють науковці, що визначають експортний потенціал за ринковим підходом.

Згідно із системним підходом експортний потенціал є складним показником, який визначають безліч інших потенціалів. У загальній теорії статистики такий показник називають результуючим, а ті показники, які є визначальними, називають факторними ознаками [7].

Отже, узагальнюючи тлумачення експортного по-

тенціалу за всіма існуючими підходами та різними авторами: С.В. Бестужева, О.В. Пирог, А.І. Зацепило, В.М. Байрак, З.О. Манів, І.М. Луцький, С.З. Манів, М.Є. Сейфуллаєва, В.М. Капіцин, Ф.В. Зінов'єв, О.О. Якушев, Т.О. Бабан, А.С. Філіпенко, О.В. Лазарєв та ін.; він є комплексною характеристикою та залежить від багатьох інших потенціалів країни – ресурсів та сировини, інвестицій, матеріальної бази, фінансів, вимірюється за допомогою обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, її реалізації, експорту; можливості на світовому ринку можуть мати товари та послуги, що будуть конкурентоспроможними, принесуть максимальну вигоду, зі збереженням економічної та продовольчої безпеки, прагнучи водночас якомога збільшити прибутки [8, 9].

Наразі проведемо більш детальний аналіз експорту за 2015-2019 рр. в Україні, за такої умови приділимо увагу сектору сільського господарства, тому що він забезпечує біля 16 % робочих місць, є одним з основних бюджетоутворюючих, експортоорієнтованих секторів національної економіки, частка якого у зведеному бюджеті України за останні роки становить у середньому 20 %, формує близько 10 % ВВП та приблизно 30 % експорту товарів (табл. 1).

Таблиця 1

Частка сільськогосподарського виробництва в структурі ВВП та частка сільськогосподарської продукції у товарній структурі експорту [складено авторами на основі [3,4]]

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
ВВП, млн грн	1979458	2383182	2982920	3558706	3974564
С/г, млн грн	236 003	279701	303949	361173	378072
Частка до ВВП, %	11,92	11,74	10,19	10,15	9,51
Сукупний експорт товарами, млрд дол. США	38,1	44,5	52,3	57,1	64,1
Сільськогосподарська продукція, млрд дол. США	12,1	16,4	17,9	18,6	22,1
Частка до сукупного експорту товарами, %	31,76	36,85	34,23	32,57	34,48

З наведених даних видно, що частка виробництва сільськогосподарської продукції складає в середньому 10 %, водночас експорт від неї складає третину від загального експорту України. Дана стабільність є позитивним явищем.

Якщо переходити до питання аналізу експортного потенціалу України, то слід зазначити, що існує безліч формул та методів, проте ми використаємо загальну формулу розрахунку коефіцієнту чистого експортного потенціалу агропромислового комплексу, який показує рівень використання експортних можливостей країни та розраховується за формулою (1):

$$K_{\text{екп}} = \frac{E - I}{\text{ЗТО}} \rightarrow \max, \quad (1)$$

де $K_{\text{екп}}$ – коефіцієнт чистого експортного потенціалу; E – експорт продукції аграрного сектору України; I – імпорт продукції аграрного сектору України; ЗТО – зовнішньоторговельний оборот України продукцією аграрного сектору [10].

Звідси можна вирахувати, що даний коефіцієнт у 2015 р. становив 0,73 і до 2019 р. постійно зростав, що показує позитивну динаміку для України.

ВИСНОВКИ

Згідно із системним підходом науковців та дослідників багатокомпонентної економічної категорії, а також особистими спостереженнями експортний потенціал – це сукупність різних видів потенціалів: передусім виробничого, кадрового, матеріально-технічного, інвестиційно-інноваційного тощо, тому оцінювання експортного потенціалу агросектору і, найголовніше, пошук шляхів його підвищення у країнах із перехідною економікою та існуючими кризовими явищами доцільно здійснити через комплексний аналіз його факторів, оптимізація яких веде до підвищення експортного потенціалу агросектору.

Під час реалізації експортного потенціалу у повному обсязі позиції вітчизняних виробників посиляться на зовнішніх ринках. Для цього необхідно запровадити низку таких нововведень:

- переглянути конкурентні переваги національних товаровиробників, насамперед експортоорієнтованого сектору, тобто сфери сільського господарства;
- необхідно слідувати стратегії, орієнтованої на максимізацію частки експорту інноваційних та традиційних продуктів із високим рівнем доданої вартості;
- заохочення з боку держави виготовлення продукції з великим попитом на експорт у вигляді квот та низько відсоткових кредитів.

Список використаних джерел

1. Статистичний збірник «Сільське господарство України»: веб-сайт. URL: <http://ukrstat.org> (дата звернення: 15.11.2020).
2. Огляд економічної активності. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 14.11.2020).
3. Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017-2021. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e6ab10fa-0ad9-4fe4-b8be->

32f570693b64&title=EksportnaStrategiiaUkraini-DorozhniaKartaStrategichnogoRozvitkuTorgivli2017-2021 (дата звернення: 15.11.2020).

4. Валовий внутрішній продукт України 2012-2020. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/> (дата звернення: 15.11.2020).

5. Бабан Т.О. Сутність поняття «експортний потенціал» у економічній науці. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). № 2 (18). Том. 2. Мелітополь: Люкс, 2012. С. 7–17.

6. Бестужева С.В. Методичні засади оцінки експортного потенціалу регіону. 2010. С. 75–82.

7. Івашук С.П. Розвиток експортного потенціалу в сучасній інтеграційній стратегії України: автореф. дис.... канд. екон. наук.: 08.00.02. С. П. Івашук; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». Київ, 2011. 20 с.

8. Зубрицький А.І. Експортний потенціал України в контексті конкурентних переваг. 2015. № 1. С. 140–154.

9. Ходан О.В., Глущенко Я.І. Оцінювання експортного потенціалу агропромислового комплексу України Ефективна економіка. 2016. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5052> (дата звернення: 15.11.2020).

10. Надвичинний С.А. Сучасні умови формування та реалізації експортного потенціалу аграрної сфери регіонів України. Тернопіль, 2018. Том 28. № 3. С. 56–61.

References

1. Statistical collection «Agriculture of Ukraine». URL: <http://ukrstat.org> (Last accessed: 15.11.2020). (in Ukrainian).
2. Review of economic activity. URL: <https://www.me.gov.ua> (Last accessed: 14.11.2020). (in Ukrainian).
3. Export Strategy of Ukraine: Roadmap for Strategic Trade Development 2017-2021. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e6ab10fa-0ad9-4fe4-b8be-32f570693b64&title=EksportnaStrategiiaUkraini-DorozhniaKartaStrategichnogoRozvitkuTorgivli2017-2021> (Last accessed: 15.11.2020). (in Ukrainian).
4. Gross domestic product of Ukraine 2012–2020. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/> (Last accessed: 15.11.2020). (in Ukrainian).
5. Baban T.O. The essence of the concept of «export potential» in economics. Collection of scientific works of the Tavria State Agrotechnological University (economic sciences). № 2 (18). Vol. 2. Melitopol: Liuks, 2012. pp. 7–17. (in Ukrainian).
6. Bestuzheva S.V. Methodical bases of an estimation of export potential of region. 2010. pp. 75–82. (in Ukrainian).
7. Ivashchuk S.P. Development of export potential in the modern integration strategy of Ukraine: abstract of diss. ... PhD in economics: 08.00.02 / KNEU after V. Hetman. Kyiv, 2011. 20 p. (in Ukrainian).
8. Zubrytskyi A.I. Ukraine's export potential in the context of competitive advantages. 2015. № 1. pp. 140–154. (in Ukrainian).
9. Khodan O.V., Hlushchenko Ya.I. Assessment of the export potential of the agro-industrial complex of Ukraine *Efficient economy*. 2016. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5052> (Last accessed: 15.11.2020). (in Ukrainian).
10. Nadvynychnyi S.A. Modern conditions of formation and realization of export potential of agrarian sphere of regions of Ukraine. Ternopil, 2018. Vol. 28. № 3. pp. 56–61. (in Ukrainian).